

RE:SPONS
POOR ENJOYMENT

< [Vorig artikel](#) [Volgend artikel](#) >

Pagina 1 van 4

auteur Matthias de Groof
rubriek re:spons

In het vorige nummer beweerde Renzo Martens dat zijn film *Enjoy Poverty (Episode III)* handelt over de machtsrelaties in ons kijken. En dus niet zozeer over wat hij daarnaast ook nog te kijken zet: Congo en de Congoleden. Volgens **Matthias de Groof** verzandt de kijker daardoor echter in de (niet onaangename) impasse van de kijk-act zelf. Is dat dan echt het enige wat ons rest?

HOE DE ECONOMIE VAN ARMOEDE GENIET

De dubieuze titel 'geniet van armoede' krijgt doorheen de film uiteenlopende invullingen en connotaties mee, al dan niet door de filmmaker gewenst. De eerste instantie die *de facto* profiteert van de armoede, behoren de westerse plantagebazen wiens winsten recht evenredig zijn met de hongerlonen van hun arbeiders. Daarnaast legt Martens bloot hoe ook de zogenaamde ontwikkelingshulp baat heeft bij de status-quo van lucratieve armoede. Hij neemt het voorbeeld van de geneeskunde (Artsen zonder Grenzen), de vredesmacht (MONUC) en de bijhorende berichtgeving. De eerstgenoemde bestrijdt de symptomen van wat de laatste volgens het officiële discours tracht te neutraliseren. De berichtgeving door journalisten en fotografen zorgt op haar beurt voor het verteerbare verhaal. Martens beschouwt ngo's zoals AzG als actor in de verhandeling van ellende als economisch goed. Hij maakt de kijker duidelijk hoe ze uitgebreid beroep doen op professionele – westerse – fotografen om hun liefdadigheid vast te leggen en gulle donaties te verkrijgen van de westerse filantroop. 'Fotografen, zo zegt hij, maken vooral beelden van de miserie op het moment dat ze bestreden wordt en geven op die manier de valse indruk dat wij, westerlingen, werken aan oplossingen voor de problemen van de arme zwarten, terwijl we ze in feite creëren.' (2) Door te tonen hoe de actieradius van AzG samenvalt met die van de vredesmacht, suggereert Martens bovendien dat deze hulporganisatie een geïntegreerd deel uitmaakt van de machtsstructuur. Ook de journalistiek, die kennis produceert, opereert vanuit die macht en is *gelabeld*. De aanwezigheid van de MONUC valt op haar beurt samen met die van grondstofrijke bodems. Hun aanwezigheid garandeert de veiligheid van de internationale bedrijven die deze bodems ontginnen en de inlandse rebellen bestrijden die de idee verdedigen dat ze recht hebben op de exploitatie van hun eigen grondstoffen. Een gelijkaardig idee wil Martens uitdragen naar de Congolese bevolking toe, maar dan met betrekking tot de exploitatie van hun armoede. Armoede, stelt Martens, is een winstgevend exportproduct, een *resource* waarop een hele industrie is gebouwd. De lokale bevolking heeft ten minste het recht op de winst die wordt geput uit de ellende die ze zelf ondergaan. 'There are new opportunities, new markets, new products...' mijmert hij in de film. Martens krijgt het idee lokale fotografen op te leiden tot miseriefotografen – als emancipatieproject voor arme zwarten – maar stuit op de onwil van AzG. 'Immoreel', luidt hun argument. 'Voorbestemd voor professionelen', gaan ze verder.

HOE DE KUNSTENAAR VAN ARMOEDE GENIET

De tweede instantie in de film die van armoede geniet is Renzo Martens zelf, zoals hij zichzelf opvoert in zijn film. Martens profileert zichzelf als neokoloniaal met een 'mission civilatrice' en is in dat opzicht niet zo verschillend van de ngo-medewerkers die naar Afrika vertrekken om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de plaatselijke bevolking. 'You should train them, empower them. The people in the forest have no clue,' spreekt Martens zichzelf en de kijker hoogdravend toe. Maar zijn fotografieoffensief mislukt en in zijn ambitie om te helpen raakt hij gefrustreerd. Als ultieme oplossing zoekt hij zijn heil in een andere strategie: hij overtuigt de lokale bevolking zich te schikken in hun lot en ervan te houden. Als reizende westerling, en dus vanuit een welvarende positie, raadt Renzo Martens hen aan te genieten van hun ellende aangezien die toch niet gauw zal veranderen. De les die hij hen heeft geleerd wordt door de Congoleden gevierd met uitbundige muziek en dans in het licht van zijn neonsculptuur die de boodschap *ENJOY please POVERTY* knippert.

Deze strategie is voor de typische blanke westerling die Martens incarneert, een laatste en perverse toevlucht om het probleem dat hij met armoede heeft weg te werken. Hij laat namelijk de bevolking armoede als een genot beschouwen en niet meer als een probleem. Zo hoeft Martens geen gewetensproblemen te hebben. Sterker zelfs, hij kan zelf genieten van hun ellende. Het personage van Kurtz in *Heart of Darkness* die de Congostroom opvaart met de intentie de bevolking te beschaven, zoekt uiteindelijk ook een uitweg in het celebreren van de *Horror* waarvan hij in de ban geraakt. Het hoeft trouwens niet te verbazen dat Martens erin slaagt zijn zelfgekozen Congolese filmobjecten te doen herhalen wat hij zegt en dus te doen bevestigen wat hij zo graag wil geloven, namelijk dat ze van hun armoede kunnen genieten zodra ze zich er niet meer tegen verzetten. Het jaknikken is slechts een gevolg van de geschiedenis van machtsposities die hij opnieuw belichaamt. Onderdrukking, van slavenhandel tot neokolonialisme, bestaat er immers al eeuwenlang onder de *voorwaarden* revolte – of zelfs polemieken – de kiem in te smoren. De schaapachtige imitatie van Martens' demagogische woorden door de dorpelingen klinkt echter pijnlijk ongeloofwaardig. Ongeloofwaardig, omdat de herhaling van zijn boodschap alles behalve hun overtuiging kán zijn: de werkelijkheid staat daarvoor te hard in de weg. Het voornemen niet meer te hopen en zich bij de situatie neer te leggen is een luxe voor diegene die niet onder de wanhoop hoeft te lijden. Pijnlijk, omdat het Martens ontdoet van zijn schuldgevoel. De discrepantie tussen zijn gerust geweten en hun realiteit kan niet groter zijn.

Vorige - [Volgende](#) >>

[[Terug](#)]